

Историја српског војног школства

175 ГОДИНА ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

У Београду је 1848. почела са радом Тополивница за ливење топова и ђулади, у коју је 1849. примљено десет питомаца на школовање. Убрзо се дошло на идеју да се из Тополивнице издвоји војна школа, како би питомци добили боље војно образовање. Пројект о устројству Артиљеријске школе, који је Илија Гарашанин доставио Државном савету на разматрање, одобрио је кнез Александар Карађорђевић 18. марта 1850. године.

Пише пуковник ванр. проф. др Слободан ЋУКИЋ

Војна академија је високошколска образовна и научноистраживачка установа Министарства одбране Републике Србије, која већ 175 година школује официрски кадар. Њено оснивање повезано је са стварањем српске државе и њене стајаће војске. Пошто је Кнежевина Србија стекла самоуправу у оквиру Турског царства, кнез Милош је 1830. основао Пешачку гарду, а две године касније и Коњичку гарду. У Пожаревцу је 1837. основана Књажевско-сербска воена академија, која је услед политичких превирања у Србији и притисака из Турске, после шест месеци престала са радом. На оснивање војне школе у Кнежевини Србији утицали су револуционарни догађаји у суседном Аустријском царству 1848–1849. године. У борбама између Срба и Мађара северно од Саве и Дунава учествовали су добровољци из Србије. У сударима са регуларном мађарском војском Срби су увидели предности модерно организоване, обучене и добро наоружане војске. У Београду је 1848. почела са радом Тополивница за ливење топова и ђулади, у коју је 1849. примљено десет питомаца на школовање. Убрзо се дошло на идеју да се из Тополивнице издвоји војна школа, како би питомци добили боље војно образовање. Пројект о устројству Артиљеријске школе, који је Илија Гарашанин доставио Државном савету на разматрање, одобрио је кнез Александар Карађорђевић 18. марта 1850. године. За првог управитеља војне школе именован је капетан Фрања Зах.

Насупрот свом имену, Артиљеријска школа је од самог почетка била општа војна академија, у којој су се школовали официри пешадије, коњице, инжињерије и артиљерије. Наставна година у Артиљеријској школи делила се на теоријски и практични течај. Поред официра, наставу су држали и цивили, од којих су четворица били редовни професори на Великој школи у Београду. Након завршетка школске године и положених испита питомци су путовали по Србији, најчешће у Крагујевац и Страгаре, ради практичног рада. Артиљеријска школа је војсци давала мали број официра, јер је курс трајао пет година, а на школовању су се налазиле само две класе. Тек кад би старија завршила петогодишњи курс, на њено место примала се млађа класа. Артиљеријска школа је од 1850. до 1880, за тридесет година рада, ишколовала 12 класа и произвела 189 официра.

Признање пуне независности Кнежевине Србије 1878. дало је подстицај за свеобухватну реформу државне управе и војске. На предлог министра војног потпуковника Јована Мишковића Народна

скупштина је 30. јануара 1880. усвојила Пројекат закона за устројство Војне академије, који је кнез Милан Обреновић истог дана одобрио. Војна академија била је подељена на Нижу и Вишу школу са посебним циљевима и задацима школовања. Нижа школа, у трајању од три године, требало је да подмири потребе трупе за пешадијским, коњичким, артиљеријским и инжињеријским официрима. Виша школа, у трајању од две године, била је намењена за стицање вишег војног образовања. По овом закону примљени су и школовани питомци 13. класе Ниже школе Војне академије, од школске 1880/1881. године. Смисао поделе Војне академије на нижи и виши курс био је да се направи селекција међу официрима, тако да само најбољи и за више образовање надарени дођу на Виши курс. У обе школе наставна година делила се на теоријски и практични течај.

Диплома Артиљеријске школе, Војни музеј, Београд

На челу Војне академије био је управитељ – виши официр, коме је у раду помагао Академски савет састављен од свих наставника. По завршетку Првог светског рата Војна академија обновила је рад 1919. године. У њеном саставу биле су Нижа и Виша школа, тако да је задржан ранији систем школовања. У Краљевини СХС/Југославији основане су Поморска војна академија у Дубровнику 1923, Интендантска академија у Београду 1924. и Ваздухопловна војна академија у Панчеву 1940. године.

ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ У СФРЈ (1944–1991)

Одмах по ослобођењу Београда председник Националног комитета ослобођења Југославије (Владе) Јосип Броз Тито, 21. новембра 1944, издао је наредбу да се у Београду оснује Војна академија. Пошто је стара зграда Војне академије у Улици кнеза Милоша срушена у Априлском рату 1941, школа је почела са радом на Топчидеру. Први командант Војне академије био је генерал-лајтант Саво Оровић. Наставници су били из редова официра и професора Војне академије Краљевине Југославије, који су се за време окупације „исправно” држали, било у земљи, било у заробљеништву. Међутим, стари систем школовања није био погодан за Југословенску армију, која је имала велику и неодложну потребу да школује бројан ратни старешински кадар, који је био без формалног војног образовања. Услед тога донета је одлука да се Војна академија као општа војна установа расформира 31.

јула 1945. и да се оснују посебна војна училишта по родовима и службама. У више различитих гарнизона на простору ДФ Југославије основане су родовске официрске школе за оспособљавање официра који су изашли из рата, а у оквиру њих су радила војна училишта за основно школовање питомаца. Након што су средином педесетих година сви ратни официри завршили школовање, официрске школе преименоване су у родовске школске центре намењене за стручно-специјалистичку обуку завршних година питомаца војних академија. У исто време војна училишта груписана су по видовима, родовима и службама и од њих је настало седам војних академија: Војна академија ЈНА у Сарајеву (од 1953. у Београду), Интендантска војна академија у Требињу (од 1955. у Београду), Техничка војна академија КоВ у Загребу, Ваздухопловна академија у Мостару (од 1960. у Задру), Ваздухопловнотехничка војна академија у Жаркову, Војна академија РВ и ПВО у Рајловцу и Морнаричка војна академија у Сплиту.

Након формирања војних академија прешло се на трогодишње школовање, а услови живота и материјални стандард питомаца знатно се побољшани. Због све већих програмских захтева школовање на војним академијама је 1966. продужено на четири године. Усвојено је ново Упутство о оцењивању питомаца, према којем су уведене бројчане оцене од 5 до 10. Према Закону о војним школама и научноистраживачким установама ЈНА од 1973. године, који је усвојен у Савезној скупштини, школски систем у ЈНА постао је саставни део школског система у СФРЈ са свим потребним специфичностима. Наставни кадар војних академија почео је да се попуњава конкурсом, уведена су наставничка звања и формиране катедре. Наставници су почели да се баве научноистраживачким радом, да сарађују са разним часописима и иступају на научним скуповима. На војним академијама организоване су последипломске студије облика специјализације и магистерија и одбране докторских дисертација. Јединствен наставни план и програм за све војне академије усвојен је 1974. године, према коме су питомци изучавали заједничке предмете општег и општевојног образовања и војностручне предмете у зависности од рода, службе и специјалности. Велика пажња поклањала се идејно-политичком раду и васпитавању питомаца и наставника. Питомци су васпитавани на слободарским традицијама југословенских народа, посебно из Народноослободилачког рата и социјалистичке револуције. На војним академијама у СФРЈ школовани су припадници страних оружаних снага пријатељских држава: Зимбабвеа, Либије, Ирака, Алжира, Мјанмара, Судана, УАР, Индонезије, Етиопије и Замбије.

Учioniца „галеба” у Ваздухопловној војној академији

ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ У СР ЈУГОСЛАВИЈИ / СРБИЈИ (1992–2025)

Политичка криза у СФРЈ и почетак борбених дејстава у Словенији 1991, затим у Хрватској и Босни и Херцеговини, захтевали су да се војне академије и школски центри преместе из ратом захваћених подручја. У току школске 1991/1992. извршено је предислоцирање школа и академија из Загреба, Сплита, Карловца, Задра, Рајловца и Сарајева на територију СР Југославије. Интеграцијом војних академија настала је Војна академија на Бањици и Војнотехничка академија у Жаркову. Војна академија школовала је студенте за потребе родова, а Војнотехничка академија за потребе служби Војске Југославије. Јединствена Војна академија, намењена школовању официра свих родова и служби Војске Југославије, формирана је Уредбом Савезне владе од 2. јуна 2000. године. Унутрашњом организацијом образована су четири одсека: Копнена војска (Ков), Ратно ваздухопловство и противваздушна одбрана (РВ и ПВО), Ратна морнарица (РМ) и Логистика. У састав јединствене Војне академије ушла је и Школа националне одбране, намењена каријерном усавршавању официра. С циљем успостављања традиција српске војске извршена пренумерација класа, тако да је у школској 2000/2001. уписана 125. класа.

Посебно раздобље у развоју Војне академије настаје после раздруживања Државне заједнице Србије и Црне Горе и проглашења самосталности Републике Србије, 5. јуна 2006. године. Реорганизација Војне академије извршена је на основу Одлуке министра одбране од 2. августа 2006, када су расформирани одсеци КоВ-а, РВ и ПВО, РМ, Логистике и Школа националне одбране, а њихови делови, људство и материјална средства уграђени у састав Војне академије Сектора за људске ресурсе МО. У склопу реорганизације Одсек логистике премештен је из Жаркова у Касарну „Бањица 1”, чиме су људски и материјални ресурси груписани и значајно рационализовани. Од студената свих родова и служби формиран је Први студентски пук, док су све катедре и центри груписани у оквиру Деканата Војне академије. Према новој формацији Војна академија имала је шест организационих целина: Управу, Деканат, Школу националне одбране, Први студентски пук, Логистички батаљон и Војну гимназију.

Настава на акредитованим студијским програмима у Војној академији отпочела је школске 2008/2009. године у складу са стандардима које је прописао Национални савет за високо образовање Републике Србије. Пошто су Војна академија и Војномедицинска академија ВМА имале акредитоване само основне и мастер студије, започеле су

Заклетва питомца 55. класе 20. новембар 1999.

припреме за оснивање универзитета. Универзитет одбране основан је 24. фебруара 2011, а први ректор био је генерал-мајор Миодраг Јевтић, дотадашњи начелник ВМА. Универзитет одбране основан је с циљем да обједињује образовни и научноистраживачки рад Војне академије и Медицинског факултета ВМА и омогући школовање на основним, мастер и докторским студијама у три научна поља – друштвено-хуманистичком, техничко-технолошком и медицинском. Ректору Универзитета одбране 19. јуна 2017. непосредно су потчињени: Војна академија, Медицински факултет ВМА, Институт за стратегијска истраживања и Школа националне одбране. У саставу Војне академије, од свог оснивања 2015. године, налази се и Средња стручна војна школа „1300 каплара”. Важан искорак у развоју Војне академије направљен је 2023. године када је у пољу друштвено-хуманистичких наука први пут акредитован студијски програм Војне науке на мастер и докторским студијама, чиме су створене добре перспективе за јачање наставног кадра.

Током 175 година постојања мењали су се управитељи, начелници, команданти, наставници и командири водова, али Војна академија је непрекидно напредовала. Све то је постигнуто захваљујући њеним припадницима, који су били спремни да мењају организацију школе и унапређују наставне планове и програме, пратећи развој науке и технике и угледајући се на најразвијеније војне школе у Европи и свету. Знање и труд генерација наставника и питомца уложени су за опстанак Војне академије. Основни покретач њиховог деловања била је љубав према отаџбини. ■